

*Fidancılık Sektör Analizi ve İnovasyon
Çalıştay Gündemi*

**Zeytin Fidanı Üretiminde Önerilen
Çeşitler ve Yenilikler**

MÜCAHİT TAHA ÖZKAYA (Ph.D.)

Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü

20-22 Ekim 2017, Antalya

Zeytin dalı ve beyaz güvercin:

Bütün dinlerde ve mitolojide anlatılan bu hikaye Nuh peygamberden beri anlatıla gelir:

“Allah’ın buyruğu ile inşa ettiği büyük gemiye her canlıdan birer çift alır. Büyük tufan bittiğinde, suların çekilip çekilmediğini anlamak için beyaz güvercini yollar. Ağzında zeytin dalı ile dönen güvercini görünce; “Artık dünyadaki bütün, kötülükler yok olmuş ve artık barış gelmiştir” demiştir.

Girit adasında 3.000 yaşında olduğu tescil edilen içi boş ama halen meyve veren bir zeytin ağacı...

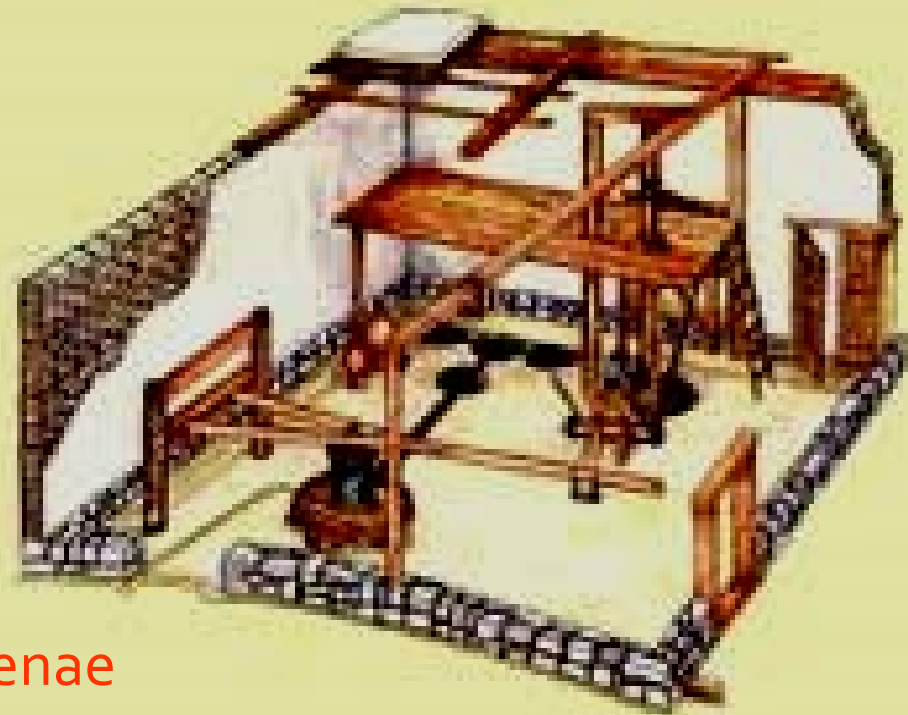
...if anyone dug up or cut down one of the trees, he would be tried by the Areopagus, and if he were found guilty, the penalty used to be death ([Aristot. Ath. Pol. 60.1-2](#))...

Milattan önce 4. yüzyılda yaşamış (yani yaklaşık 2500 yıl önce) Aristo der ki: ZEYTİN AĞACINA ZARAR VERMENİN CEZASI ÖLÜMDÜR.

KLAZOMENAI

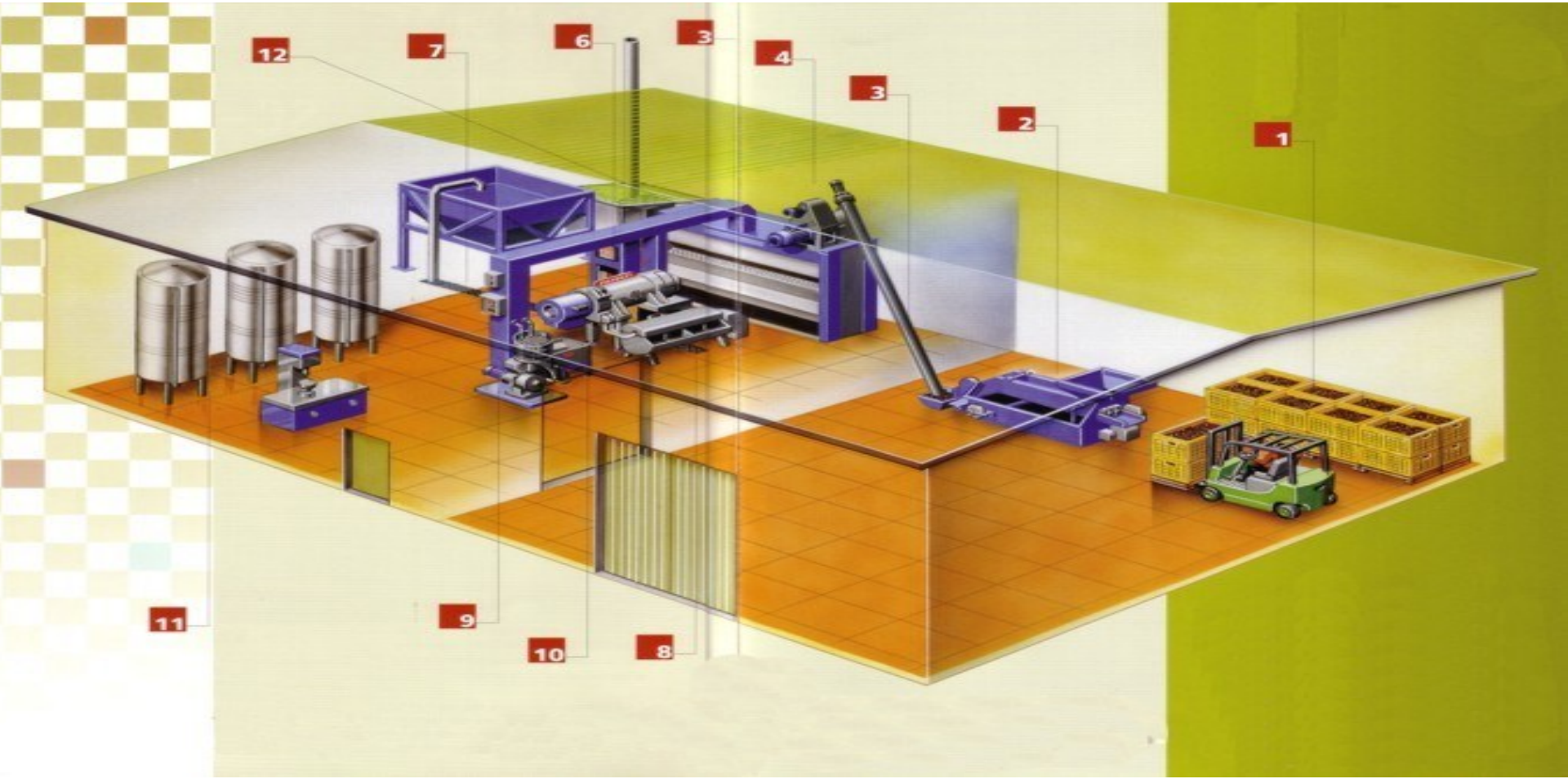

<http://www.klazomenai.com/>

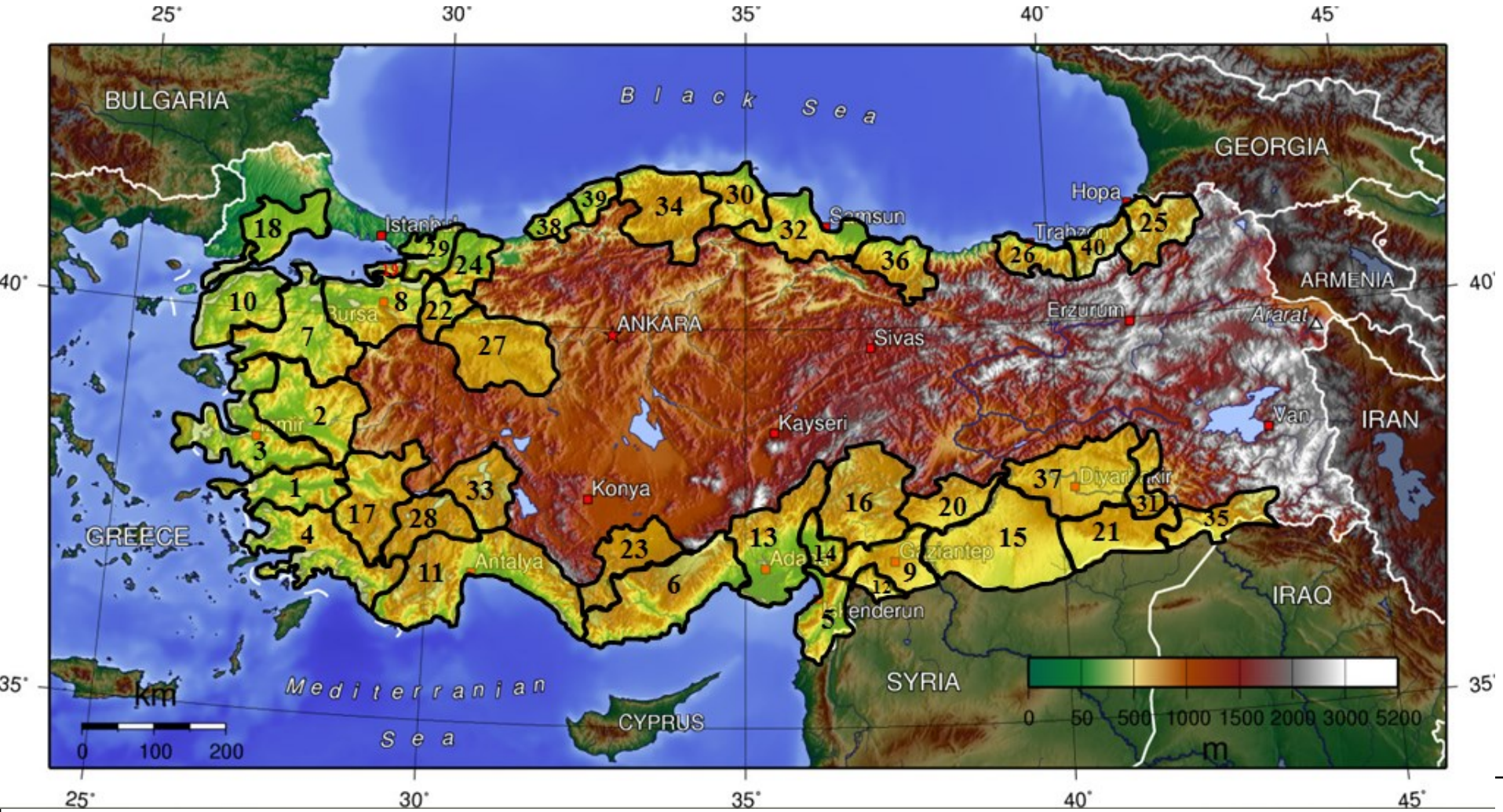

Clazomenae
(6th century B,C,)

Modern bir zeytinyağı işleme tesisi

Zeytin yetiştirilen iller.
Rakamlar arttıkça ağaç sayısı azalmaktadır.

Dünya zeytin üretimi alan ve ağaç sayısı

Ülke	Alan (ha) (x1.000)			Ağaç sayısı (x1.000)			Density Trees/ha
	2012/13	Sulanan	Sulanan (%)	2012/13	Sulanan	Sulanan (%)	
İspanya	2.585	731	28,28	315.000	69.000	21,90	122
İtalya	1.350	281	20,81	159.000	32.000	20,13	118
Yunanistan	1.100	294	26,73	158.000	52.000	32,91	144
Tunus	1.840	74	4,02	76.000	3.000	3,95	41
Türkiye	831	66	7,94	165.000	24.000	14,55	199
DÜNYA	11.132	2.447	21,98	1.372.000	396.000	28,86	123

Kaynak: Uluslararası Zeytin Konseyi Danışma Kurulu Toplantısı, Madrid, 03/11/2015,

TABLE OLIVE BALANCES (10³t)

TABLE OLIVES	2015/16	2016/17 (prov.)	2017/18 (est.)
Starting stocks	437.0	397.0	374.5
Production	2584.5	2830.0	2956.5
Imports	614.5	623.5	616.0
Consumption	2518.0	2708.0	2684.5
Exports	610.5	648.0	781.0
Losses/Pertes	110.5	120	105
Ending stocks	397.0	374.5	376.5
Stocks / Exports-Imports	-40.0 / +-4.0	-22.5 / +24.5	+2.0 / +165.0

%25

October 2017

TABLE OLIVES - Production (10³t)

production - Table Olives	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17 (prov.)	2017/18 (est.)
<i>UE, of which:</i>	794.0	860.0	886.5	836.0	870.5
Spain	572.2	547.6	601.0	594.7	565.5
Greece	130.0	249.0	194.0	180.0	235.0
Italy	69.3	42.0	66.0	39.9	48.0
Portugal	17.5	17.5	20.8	17.6	17.6
<i>Other IOC countries, of which</i>	1490.0	1509.5	1362.5	1618.0	1793.5
Egypt	400.0	450.5	335.5	500.0	650.0
Turkey	430.0	390.0	397.0	400.0	455.0
Algeria	208.0	233.5	221.0	293.0	234.0
Morocco	120.0	100.0	120.0	110.0	120.0
Argentina	140.0	120.0	73.0	95.0	105.0
Jordan	19.5	34.5	35.5	23.0	35.0
Iran	68.0	68.0	68.5	75.5	75.5
Palestine	12.5	12.0	11.0	10.5	10.0
<i>Non-IOC producers, of which</i>	377.0	203.5	335.5	376.0	292.5
Syria	120.0	75.0	150.0	190.0	100.0
Peru	110.0	40.5	56.0	71.0	70.0
USA	82.5	33.5	70.5	60.5	66.0
Chile	34.0	12.5	13.0	13.0	13.0
Mexico	8.0	18.5	22.5	18.0	20.0
Saudi Arabia	4.5	4.5	4.5	4.5	4.5
Australia	3.0	4.0	4.0	4.0	4.0
TOTAL	2661.0	2573.0	2584.5	2830.0	2956.5

OCTOBER 2017

Kaynak: Uluslararası Zeytin Konseyi Danışma Kurulu Toplantısı, 19 Ekim 2017, Madrid.

TÜRKİYE Zeytinciliğinin

Hedefleri Ne Olmalıdır?

Table 03: Major Vegetable Oils: World Supply and Distribution (Commodity View)

Million Metric Tons

	2016/17	Sep 2017/18	Oct 2017/18
Production			
Oil, Coconut	3.38	3.44	3.44
Oil, Cottonseed	4.41	4.99	4.99
Oil, Olive	2.55	3.05	3.00
Oil, Palm	62.29	66.86	66.87
Oil, Palm Kernel	7.28	7.81	7.80
Oil, Peanut	5.88	5.88	5.87
Oil, Rapeseed	28.12	28.79	28.63
Oil, Soybean	53.90	56.13	56.16
Oil, Sunflowerseed	18.18	18.16	17.96
Total	185.99	195.09	194.70

Kaynak: <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/oilseeds.pdf>

PROSPECTS OLIVE OIL BALANCES 2015/16 - 2016/17 & 2017/18

(thousand tonnes)

	2015/16	2016/17 (prov.)	2017/18 (est.)
Starting stocks	350.5	540.0	298.5
Production	3176.5	2538.0	2961.0
Imports	793.0	814.0	837.0
Consumption	2993.5	2780.0	2929.0
Exports	786.5	813.5	941.0
Ending stocks	540.0	298.5	226.5
Stocks / Exports-Imports	+189.5 /+6.5	-241.5 /-0.5	-72.0 /+104.0

%25

OLIVE OIL PRODUCTION

(10³t)

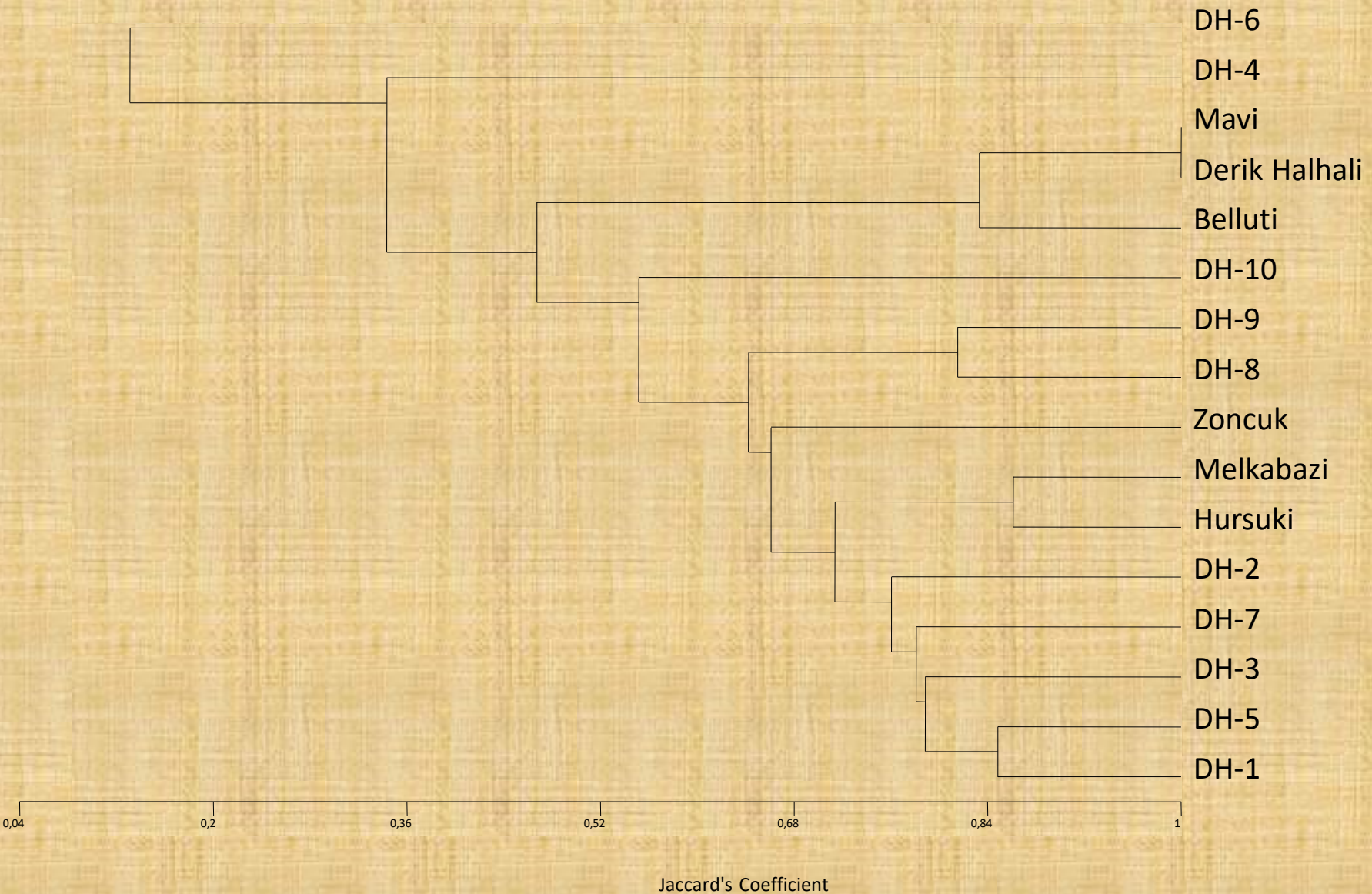
Production OLIVE OIL	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17 (prov.)	2017/18 (est.)
<i>EU, of which:</i>	2482.5	1434.5	2324.0	1744.5	1896.0
Spain	1781.5	842.2	1403.3	1283.6	1150.0
Italy	463.7	222.0	474.6	182.3	320.0
Greece	132.0	300.0	320.0	195.0	300.0
Portugal	91.6	61.0	109.1	69.4	110.0
<i>Other IOC countries, of which:</i>	531.5	855.5	668.0	605.0	888.0
Tunisia	70.0	340.0	140.0	100.0	220.0
Turkey	135.0	160.0	150.0	177.0	287.0
Morocco	130.0	120.0	130.0	110.0	120.0
Algeria	44.0	69.5	82.0	63.0	80.0
Argentina	30.0	30.0	24.0	21.5	37.5
Jordan	19.0	23.0	29.5	20.0	25.0
Palestine	17.5	24.5	21.0	19.5	19.0
<i>Non-IOC producers, of which:</i>	238.0	168.0	184.5	188.5	177.0
Syria	180.0	105.0	110.0	110.0	100.0
Australia	13.5	19.5	20.0	21.0	21.0
Chile	15.0	18.5	17.5	19.0	16.5
TOTAL	3252.0	2458.0	3176.5	2538.0	2961.0

October 2017

Kaynak: Uluslararası Zeytin Konseyi Danışma Kurulu Toplantısı, 19 Ekim 2017, Madrid.

	Çeşit		Çeşit		Çeşit		Çeşit		Çeşit
1	Trabzon Yağlık	19	Çizmelik	37	Karamani	55	İri Yuvarlak	73	Girit Zeytini
2	Samsun Yağlık	20	Tekirdağ Eşek Zeytini	38	Elmacık	56	Yağ Çelebi	74	Tavşan Yüreği
3	Görvele	21	Erdek yağlık	39	Yağlık Sarı Zeytin	57	Zoncuk	75	Ak Zeytin
4	Marantelli	22	Edincik	40	Kilis Yağlık	58	Halhalı Derik	76	Çekişte
5	Patos	23	Eşek Zeytini Ödemiş	41	Sarı Yaprak	59	Hursuki	77	Kara Yaprak
6	Tuzlamalık	24	Gemlik	42	Maraş No7	60	Belkufi	78	Yağ Zeytini
7	Butko	25	Karamürsel Su	43	Kan Çelebi	61	Melkabazı	79	Yerli Yağlık
8	Otur	26	Şam	44	Halhalı Çelebi	62	Mavi	80	Aşı Yeli
9	Sinop Ağaç No 5	27	Samanlı	45	Hamza Çelebi	63	Samsun Tuzlamalık	81	Taş Arası Aydın
10	Sinop Ağaç No 2	28	Çelebi İznik	46	Yuvarlak Halhalı	64	Ayvalık	82	Taş Arası Kuşadası
11	Satı	29	Büyük Topak Ulak	47	Kalem Bezi	65	Hurma Karaca	83	Memecik
12	Samsun Ufak Tuzlamalık	30	Sarı Ulak	48	Yağlık Çelebi	66	Hurma Kaba	84	Domat
13	Sinop Ağaç No 4	31	Küçük topak Ulak	49	Yün Çelebi	67	Erkence	85	Kiraz
14	Siyah Salamuralık	32	Çelebi Silifke	50	Eğriburun Nizip	68	Çilli	86	Uslu
15	Sinop Ağaç No 6	33	Halhalı	51	Tesbih Çelebi	69	İzmir Sofralık	87	Yamalak Sarısı
16	Sinop1	34	Sarı Habeşi	52	Eğriburun Tatyn	70	Çakır	88	Nizip Yağlık
17	Samsun Tuzlamalık	35	Saurani	53	Yuvarlak Çelebi	71	Memeli	89	Yamalak Sarısı
18	Beyaz Yağlık	36	Sayfi	54	Hırhalı Çelebi	72	Dilmit	90	HAYAT

UPGMA

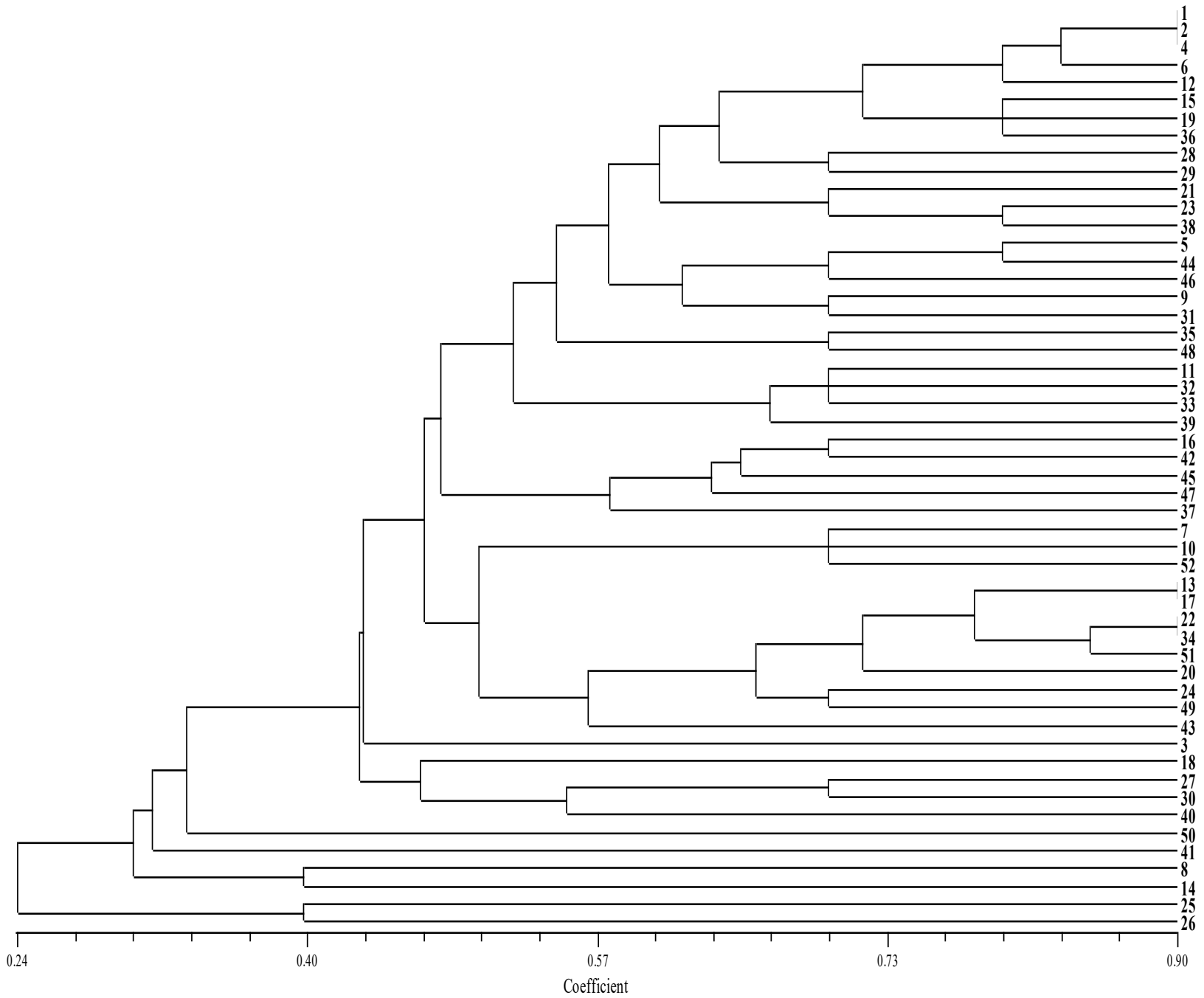

“Morphological and molecular characterization of Derik Halhali olive (*Olea europaea* L.) accessions grown in Derik–Mardin province of Turkey” . ***Scientia Horticulturae***, 108(2) 205-209. 2006.

1	M. Kızıltepe Gürmeşe Köyü-3	27	Ş.Cizre Ziron-5
2	M. Dayrül-Zeferan Kilise-1	28	Ş.Cizre Ziron-6
3	M. Kızıltepe Yurteri-5	29	Ş.Cizre Ziron-3
4	M. Kızıltepe Yurteri-8	30	Ş.Cizre Ziron-9
5	M. Kızıltepe Yukarı Yurteri-2	31	Ş.Cizre Ziron2
6	M. Paspanos-5	32	Ş.Cizre Ziron-2
7	M. Paspanos-4	33	Ş.Cizre Ziron-4
8	M. Paspanos-1	34	Ş.Cizre Nevalohasko-8
9	M. Eski Kale-1	35	Ş.Cizre Nevalohasko-6
10	M. Bakırkire-2	36	Ş.Cizre Nevalohasko-11
11	M. Derik Zeytin Pınarı-1	37	Ş.Cizre Nevalohasko-1
12	M. Derik Zeytin Pınarı-2	38	Ş.Cizre Akdizgin Avena deresi-1
13	M. Derik- 21	39	Ş.Cizre Akdizgin Avena-2
14	M. Derik-24	40	Ş.Cizre akdizgin Avena-3
15	M. Derik-16	41	Ş.Cizre Akdizgin Razemazen-2
16	M. Derik-17	42	Ş.Cizre Akdizgin Mılaeşik-1
17	M. Derik-22	43	Ş.Cizre Akdizgin Avena-4
18	Ş.Silopi Besbin-5	44	M. Zinnar-5
19	Ş.Silopi Serkani-1	45	M. Zinnar-4
20	Ş.Cizre Kurtuluş-1	46	M. Zinnar-3
21	Ş.Cizre Kızılsu-3	47	M. Derik 23
22	Ş.Cizre Akdizgin-3	48	Uslu
23	Ş.Cizre Akdizgin-4	49	Gemlik
24	Ş.Cizre Deran-1	50	Manzanilla Dos Harmanas
25	Ş.Cizre Deran-5	51	Silifke Yağlık
26	Ş.Cizre Deran-3	52	Adana Topağı

Mardin, Şırnak illeri Zeytinlerinin (*Olea europaea* L.) Seleksiyon Yolu ile Islahı ve Seçilen Tipleri Moleküler Markörler Aracılığıyla Tanımlanması.

V.Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi

Türkiye’de Zeytin ve Zeytinyağı Sektörünün Gelişimi Açısından Fidan Yetiştiriciliğinin;

Güçlü Yanları:

- Genetik kaynakların bol oluşu
- Sertifikalı fidan kullanımının yaygın hale getirilmiş olması
- Fidancılık yapan işletme sayısının fazla olması
- Türkiye ekolojisinin zeytin yetiştiriciliğine elverişli olması
- Fidan üretiminin kolay ve düşük maliyetli oluşu
- Zeytin fidanına olan talebin fazla olması

Zayıf Yanları:

- Üretimin belli çeşitler üzerinde yoğunlaşması
- Sağlıklı üretim materyali temininin zor olması
- Teknik bilgi-donanım noksanlığı ve yayım faaliyetlerinin yetersizliği
- Fidancılık yapan işletmelerde altyapı eksikliği
- Sertifikasyondaki aksaklıklar

Kaynak: Savran ve Demirbaş (2009). Türkiye’de Zeytin Ve Zeytinyağı Sektörünün Gelişimi Açısından Fidan Yetiştiriciliğinin Önemi, Sorunlar Ve Öneriler.

Türkiye'de Zeytin ve Zeytinyağı Sektörünün Gelişimi Açısından Fidan Yetiştiriciliğinin;

Fırsatlar:

- Yeni arazilerin zeytin tarımına açılması
- Zeytin fidanı ihracatının serbest bırakılması
- Sertifikalı fidan talebindeki artış
- Genç nüfusa iş alanlarının yaratılması
- Fidancılıkla ilgili üretim ve kullanım desteklemeleri

Tehditler:

- Bölgesel faktörler göz önüne alınmadan yapılan yanlış çeşit seçimi ve tek yönlü üretim politikaları
- Kontrolsüz olarak yabancı çeşitlerin ithal edilmesi
- Hastalık ve zararlı tehditleri, sağlıksız materyal kullanımı
- Teknik bilgi, alt yapı ve donanım noksanlığı
- Araştırma ve yayım faaliyetlerinin yetersiz oluşu

Kaynak: Savran ve Demirbaş (2009). Türkiye'de Zeytin Ve Zeytinyağı Sektörünün Gelişimi Açısından Fidan Yetiştiriciliğinin Önemi, Sorunlar Ve Öneriler.

Zeytin Fidancılığında Yenileşim(*) Çalışmaları:

(*) inovasyon (*İng. Innovation*): **yenileşim**: Değişen koşullara uyabilmek için toplumsal, kültürel ve yönetsel ortamlarda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması.

Kaynak: http://tdk.gov.tr/?option=com_karsilik&view=karsilik&kategori1=abecesel&kelime2=%C4%B0

1- Tarımsal Ar-Ge mevzuatı

- a. Uzun soluklu ıslah çalışmaları için
- b. Araştırıcının ve özel sektörü bezdiren bürokrasi ve mevzuat

2- Gen Kaynaklarının Korunması (henüz tanımıyoruz)

- a. Özellikle hastalık ve zararlılara, kurağa, soğuğa vs. dayanım
- b. Alternans göstermeyen gen kaynakları

3- Islah

- a. Özellikle yerel çeřitlerde klonal seleksiyonla ıslah en önemlisi
- b. Gen kaynakları kullanılarak melezleme ile soruna çözüm.

4- Üretim

- a. Aşı, elik, Doku kültürü
- b. Yerel eřitleri sođuhta saklama ve Mikro Ařılama

5- Dikim

- a. Konvansiyonel, Yođuun, çok yođuun
- b. Mekanizasyona yönelik dikim.

*"Hayat boyu başarılarınızın bir zeytin ağacı kadar köklü ve sağlam,
Mutluluklarınızın yeni filizlenen yemyeşil bir zeytin dalı gibi sürekli,
Yaşamınızın zeytinyağı ile daha sağlıklı ve güzel olması dileğiyle..."*

Bilginin Oluşumu Fonksiyonu'nun sistemik problemleri:

- Kamu araştırma sisteminin organizasyonu ve yönetişimi ile ilgili düzenlemeler ve kurallardan kaynaklanan zayıflıklar (**zayıf kurum problemi**):
 - o Bürokratik yapılanma/ mükafat ve terfi mekanizmasının eksikliği/araştırmacıların devlet memurluğu kurallarına tabi olması (**zayıf/eksik kurum problemi**) nedeniyle araştırmacıların sistem içinde yüksek devingenliği ve kalıcı olmamalarından kaynaklanan yaparak öğrenmeye dayalı düşük bilgi birikimi (**zayıf bilgi altyapısı problemi**) sonucunda oluşan düşük motivasyon/zayıf araştırma kültürü/araştırmacılar arasında düşük güven düzeyi (**zayıf kurum problemi**)/uygun araştırmacı eksikliği (**zayıf aktör kapasitesi/bilgi altyapısı problemi**)
 - o Yukarıdaki sorunlar nedeniyle araştırmacılar ve araştırma kurumları arasındaki zayıf etkileşim (**zayıf etkileşim problemi**)

Kaynak: Nilgün Pehlivan Gürkan, Doktora Tezi, 2016.

<http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12619517/index.pdf>

- Kamu ar-ge desteklerinin yönetiminde zayıflıklar (**zayıf kurum problemi**) nedeniyle genel olarak etkinliği kısıtlı finansal destekler (**zayıf finansal altyapı problemi**)/tarım ve zeytinle ilgili uzun vadeli ar-ge için kamu finansal kaynaklarının olmaması (**eksik finansal altyapı problemi**)
- Üniversitelerdeki tarım ve gıda alanlarında öğretim programındaki zayıflıklar (**zayıf kurum problemi**) sonucunda kamu ve üniversite araştırmacılarını zayıf temel araştırma/uygulamalı araştırma/dil yeteneklerinin (**zayıf aktör kapasite problemi**) yol açtığı araştırmacılarda düşük öz güven (**zayıf kurum problemi**) /düşük uluslararası ar-ge işbirliği düzeyi (**zayıf etkileşim problemi**)
- Meslek okullarının eğitim programındaki problemler (**zayıf kurum problemi**)/kısıtlı finansal altyapısı (**zayıf finansal altyapı**) /kısıtlı uygulamalı eğitim kapasitesi (**zayıf bilgi altyapısı**) sonucunda uygun ve nitelikli teknik eleman eksikliği (**aktör eksikliği/kapasite problemi**)

Kaynak: Nilgün Pehlivan Gürkan, Doktora Tezi

<http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12619517/index.pdf>

- Küçük ölçekten dolayı zayıf özel sektör ar-ge kapasitesi (**aktör eksikliği/ kapasite problemi**) ve değer zinciri aktörleri arasında zayıf işbirlikçi, kooperatif hareket etme (**zayıf etkileşim problemi**)
- Bölgesel-sektörel özellikleri dikkate almadan tasarlandığı için etkin olmayan devlet destekleri (**zayıf kurum problemi**) (örneğin bölgeye has çeşit yerine genel zeytin fidan desteği, zeytin üretimine prim desteği vermek yerine zeytinyağına dönüşecek zeytine destek, üretici ölçeğindeki bölgesel farkları dikkate almayan teknoloji destekleri vs.)

